

Kolínske listy

Slovenský kresťanský občasník OKTÓBER 2008

27

Toto číslo Kolínskych listov venujem celé nedožitém stým narodeninám môjho otca, ktorý — ako som to už bol napísal z príležitosti desaťročia od jeho úmrtia (pozri http://www.gvirsik.de/Slov_KrestanSamizdat4.pdf str. 7) — bol po dlhú dobu mojím jediným svetonázorovým vychovávateľom a učiteľom v intelektuálnych a morálnych katakombách socialistického Československa. Nepôjde mi pritom o jeho životopis, ale o jeho životnú filozófiu, ako mi ju podával, ako som ju chápal a prijal za základ svojej vlastnej. Myslím, že podobne ho videli aj moji bratia a sestra, aj keď ich spomienky sa akiste líšia v detailoch. Otec bol aj básnikom-amatérom, a niektoré básne z jeho “šuplíkovej tvorby” tu aj reprodukujem, ale hlavnú pozornosť chcem venovať tým aspektom jeho filozofie o ktorých som presvedčený, že presahujú dobu aj nešťastnú generáciu do ktorej patrili.

Táto generácia slovenskej katolíckej inteligencie bola plná ideálov a mala veľké plány pre Slovensko vytriezvené z československého (namiesto širšieho stredoeurópskeho či rakúsko-uhorského) kontextu, aj keď nesené v národnom duchu, ktorý dnešná doba už nie veľmi chápe.

Táto generácia a jej ideály sa však dostali do tieňa šialenej a zločineckej veľmoci, ktorá nedovolila ich plné rozvinutie. Ostávala však nádej, že tieto obmedzenia dlho nepotrvať. Po skončení vojny však aj táto nádej zhasla, ostala len beznádej. Táto beznádej sa odráža aj v otcovej básnickej tvorbe, je to však iba osobná beznádej pre jeho generáciu, ktorá sa aj ukázala oprávnenou. Nikdy sa ho však nechytala beznádej svetonázorová, naopak jeho dlhé výchovné rozhovory, boli vždy plné optimizmu “ty sa toho iste dožiješ, ja už nie”.

Toto sú aj moje najsilnejšie spomienky na otca. Bolo to začiatkom päťdesiatych rokov: otec s rodinou bol už vystávaný z Bratislavy do Stupavy, ja som ešte mohol v Bratislave bývať u strýka, aby som tam dokončil strednú školu. Chodieval som do Stupavy iba na víkendy a tam v stupavskom kaštielskom parku prichádzalo k

tým nespočetným nedeľným prechádzkam, kde formoval moje ja. Bol mojím jediným učiteľom filozofie, sociológie, politológie, etiky a náboženstva. Toto formovanie potom pokračovalo už vo forme korešpondencie a rozhovorov počas mojich univerzitných rokov v Prahe.

Obdobie Slovenskej republiky prežil v politickej pasivite — hoci svoju právnickú kariéru začínal v spoločnej kancelárii s neskorším ministrom *Ferdinandom Ďurčanským*, keď tento vstúpil do politiky dištancoval sa od neho a založil si

vlastnú kanceláriu. Iróniou bolo, že keďže bol ako advokát prehlásený za “nespôsobilého” obhajovať vo veciach politických (pozri list na str. 3), mal o to viac klientov — aj lepšie situovaných — ktorí nechceli byť spojovaní s režimom.

Otec bol právnym poradcom slovenských biskupov (ja sa pamätám na jeho stretnutia s biskupom *Škrábikom*) a — zrejme ako prejav vyššiespomínaného idealizmu — stal sa aj v istom zmysle spoluautorom Ústavy Slovenskej republiky (veľa mi rozprával o jej nedemokratických obmedzeniach, ktoré tam bolo treba “pod tlakom doby” zabudovať). Neskôr ale bol

Július Víršik, narodil sa 27. septembra 1908 v Malackách, zomrel 16. mája 1993 v Bratislave. Vyštudoval práva v Bratislave (JUDr), postgraduálne štúdium v Mníchove (1930, cirkevné a rodinné právo). Pôsobil v Bratislave ako advokát až do roku 1949, potom robotník a neskôr právny úradník v rôznych slovenských cementárňach.

Ďurčanskému vd'ačný, keď si tento v emigrácii prisvojil aj jeho podiel na ústave, lebo ináč by otec bol iste dopadol ešte horšie.

Patril k tým, ktorí vedeli o stalinských zverstvách, ktoré o pár rokov predchádzali hitlerovským, preto ani nevítal sovietsku prítomnosť, ani v povstaní¹, ani s Benešom v roku 1945 ani s Gottwaldom a Husákom v roku 1948.

Ináč Husák, s ktorým sa otec osobne poznal z polemík aj na pôde *Svoradova*, vraj prehlásil v roku 1948, že "politický katolicizmus" na Slovensku nebude zlikvidovaný, dokiaľ posledný Virsik nebude vyst'ahovaný z Bratislavy. Nuž otec potom aj bol vyst'ahovaný, ale Husák dopadol oveľa horšie. Treba však priznať, že keď po roku 1968 prišiel opäť k moci, k týmto hrozbám sa už nevrátil.

Otec teda nepotreboval ani dvadsať rokov ani dvatisíc slov, aby si bol načisto s komunistickým systémom. V roku 1968 bol skeptický ohľadne Dubčekovho (komunistického) "socializmu s ľudskou tvárou": vravel, že to čo vznikne bude buď ďalšia verzia tohoto socializmu, potom to ale nebude mať "ľudskú tvár", alebo ju bude mať, potom to ale už nebude takýto socializmus. Ukázalo sa, že mal pravdu.

Niekedy v roku 1959, keď už pracoval v Banskej Bystrici, kontaktoval ho jeden pražský príslušník Štátnej bezpečnosti. Súčasťou nátlaku boli aj predvolávanie na Ministerstvo vnútra do Prahy. Keďže vedeli, že otec je dobre zapísaný v cirkevných kruhoch, chceli aby im podával o nich informácie, teda s nimi spolupracoval ako agent Štb.² Otec nám iba náznakovo hovoril o celej kalvárii so svojím "čertom" — tak nazýval *ešébáka*, ktorý za ním chodil — opísal ju však v detailnom "Svedectve", ktoré napísal v roku

1989.³ Mal nakoniec to "šťastie", že ho v stave psychického vybičovania zrazilo auto, bol šesť týždňov hospitalizovaný a tak "čert" nejakú stratil o neho záujem (možno aj preto, že "čertov" chránenec v ÚV KSČ sa naraz dostal z celkom iných dôvodov do nemilosti). Pravda, "čertove" vyhrážky sa aj tak splnili: ja som išiel pracovať ako pomocný robotník, brat vyletel zo štúdií.

Vrátim sa radšej k otcovmu svetonázoru a "radám do života" ako mi ich podával. Jeho obľúbeným filozofom bol *Immanuel Kant*, ale aj *Henri Bergson* a *Jacques Maritain*. Otcovej osobnej filozofii však venujem separátne úvahu na stranách 5-8.

Jeho všeobecná rada, o nehľadaní "vavrínov vo vzdore k predošlým dobám, lebo nie všetko cenné je čo sa nám dnes vrhá k nohám" — ako ju vyjadril v jednej básni (pozri str. 5) — sa myslím prihovára k mladej generácii aj na dnešnom Slovensku.

Otec bol Stredoeurópanom po kultúrnej aj po jazykovej stránke: okrem samozrejme slovenčiny, jeho maďarčina bola perfektná, aj nemčina ("s rakúsko-uhorským prízvukom" ako to ohodnotil môj kolega, pôvodom z Viedne, pri otcovej návšteve v Melbourne), jeho čeština nebola perfektná, ale keď bol v Prahe hovoril po česky a po anglicky aj keď sa ťažko dohovoral, vedel bežne čítať abstraktnejší text, kde mu pomáhalo jeho latina, taliančina a francúzština. Z jeho latiny mi najviac utkvela rada *non multi sed multum* (nie mnohé ale mnoho), lebo proti nej som sa asi svojou rozptýlenosťou záujmov aj najviac prehrešil, hoci som si jeho druhú latinskú výstrahu *timeo hominem unius libri* (bojím sa človeka jednej knihy) predsa len vzal k srdcu.

¹ Povstanie 1944 nepodporoval, ale mám dojem, že by ho bol podporil ak by išlo o povstanie Slovenska proti nemeckým nacistom a ich slovenským prísluhočom vo vláde (lebo aj režim Slovenskej republiky 1939-1945 mal svojich "Biľakov" aj svojich "Dubčekov"), a nie proti slovenskej samostatnosti ako takej. Tak ako pasívne podporoval dubčekovské v roku 1968 (ako poznačený "reakcionár" ho ináč už nemohol), lebo nebolo namierené proti samostatnému Československu (či Slovensku), ale proti sovietskym mocipánom a ich československým prísluhočom.

² Ak sa dobre pamätám, otec naznačoval aj to, že na ňom chceli aby spolupracoval pri únose jemu osobne známeho Ďurčanského, ktorý už žil v emigrácii.

³ Otec vo svojom "Svedectve" — ktoré je vlastne venované pamiatke trnavského biskupa *Ambróza Lazíka* — píše ako išiel biskupovi referovať o tom, čo sa na ňom chcelo, ako mu biskup naznačil aby nehovoril, lebo vedľa sedel sekretár, ktorý bol poverený odpočúvaním, ako mu otec potom až vonku pri záhradnej bráne mohol povedať o čo ide, ako mu biskup vravel, že nie je sám, ktorý mu prišiel tajne referovať, ale že sú bohužiaľ aj takí, vrátane "oltárnych bratov", ktorí neprišli.

Rád mi citoval životné múdrosti, napríklad z Goetheho Fausta, mimo iné o (ontologickej) pravde: “Die wenigen die was davon erkannt ... hat man von je gekreuzigt und verbrannt”. Až neskôr, keď som sám listoval vo Faustovi som si uvedomil, že otec vynechal — neviem či úmyselne, ale pre mňa to bolo veľavravné — dva riadky uprostred citátu, totiž “die töricht gnug ihr volles Herz nicht wahrten, dem Pöbel ihr Gefühl, ihr Schauer offenbarten”⁴. Z maďarských mi najčastejšie prízvukoval záver Imre Madáchovej *Tragédie človeka* “Ember küzdj és bízva bízzál”⁵. Rád tiež opakoval “Sich selbst bekämpfen ist der allerschwerste Krieg; sich selbst besiegen ist der allerschönste Sieg”⁶ od epigramistu *Friedricha von Logau* zo 17. storočia.

Na rozdiel od jeho básní, často pesimizmom znejúcich, jeho *Listy synom.*, (ako aj *Listy dcére.*) sú konštruktívne, informatívne, nie príliš moralizujúce a všeobecne písané v optimistickejšom duchu. *Listy synom* majú 25 kapitol na rôzne témy. Mnohé sú reakciou na konkrétne problémy, svetonázorové, morálne, spojené s neslobodným svetom v ktorom boli písané. Nie však všetky: sú tam aj listy, ktorých tematika má nadčasovú (aj “nadčeskoslovenskú”) platnosť. Jeden taký list — *O estetickom zážitku* — som skopíroval na konci týchto *Kolínskych listov*.

Jeho svetonázor bol vždy obhájitelný z katolíckych pozícií, pravda, nie strnulo konzervatívnych.⁷ Často si pripomínam napríklad jeho zásadu (bola to jeho odpoveď, keď som sa ho naivne pýtal, či by v 15. storočí bol na strane fanatického mnícha *Savonarolu* alebo nehodného pápeža *Alexandra VI.*), že “človek nie je povinný zaujímať morálne postoje vo fiktívnych situáciách v ktorých sa nemôže ocitnúť”. Veru, koľkí dnes zaujímajú sebavedomé morálne postoje v dejinných situáciách z minulosti — katolíckej či slovenskej — v ktorých sa oni nemohli ocitnúť, do ktorých sa nevedia vžiť.

“Najprv príde moje svetonázorové presvedčenie, potom dlho nič...”

(z otcovho listu, niekoľko mesiacov pred jeho smrťou)

V roku 1930, keď som študoval v Mnichove, chodil som pravidelne na prednášky (jezuitu) *Hermannu Muckermanna* SJ, ktorý bol vtedy známy po celej Európe. Od neho som počul svetonázorovú axiómu “Najprv príde moje katolícke presvedčenie (vtedy ešte nebol dôraz na ekumenické kresťanstvo), potom dlho nič, a až potom moje postavenie ako štátny občan, ako člen národa.” O tomto som referoval v roku 1932 v časopise *Svoradov* a bol som napadnutý v tlači Dr. *Ivankom*, senátorom za národne-demokratickú stranu (*Kramař*)... Keď táto vec bola pretriasaná v krúžku *Svoradova*, Mons. E. *Filkorn* mi síce teoreticky dal za pravdu, ale považoval za “neúčelné” o tom písať v našich pomeroch.

Nuž a ja stojím na tomto stanovisku podnes. Štyridsať päť rokov (1945-90) ma prenasledovali komunisti pre vernosť k tomuto životnému postoju ... Nikdy som nebol v zhode s režimom, v ktorom som žil. Ani za prvej Republiky, ani za Slovenského štátu, ani potom. Vždy som mal ak nič iné, tak nejaké *reservatio mentalis*, lebo som nesúhlasil so všetkým čo sa dialo pod najskevejšími firmami. Som možno jeden z mála ešte žijúcich, ktorý nielen že zažil Slovenský štát, ale sa do určitej miery účastnil na jeho budovaní: napríklad na moje upozornenie bol vsunutý do zákona č.1/1939 odsek o tom, že všetky právne predpisy ostávajú v platnosti, pokiaľ sú v zhode so samostatným štátom (bez tohoto odseku by nastalo tzv. *vacuum iuris*)...

Mal som v kancelárii zamestnané dve nemecké korešpondentky: slečnu *Böhmovou* (príbuznú pátra *Böhma*) a pani *Fleischmannovú*, Židovku, ktorá ostala u mňa zamestnaná až do rozpadu štátu v roku 1945. Keď som odmietol prevziať zastúpenie p. *Polanského*, ktorému ako Čechovi chceli skonfiškovať majetok, bolo mi doručené rozhodnutie Hlavného súdu (podpis Dr. *Tiso*, bratranec prezidenta) podľa ktorého som nebol oprávnený obhajovať vo veciach činov proti štátu...

Otec v jednej básni píše, o svojej generácii, že “zabudnutí odchádzajú nemi”. Nuž ani tieto riadky na tom nič nezmenia, obzvlášť aj preto, že aj ja už patríam ku generácii slovenskej emigrácie, ktorá je na Slovensku zabudnutá a pomaly tiež odchádza “nemá”. Aj s príchodom tej jari, keď “duše spália ľady a zvonom slávy v chrámoch zazvoní” ako to otec optimisticky opisuje v tej istej básni, si ľudstvo (i Slovensko) bude musieť ešte pár generácií počkať.

4 Celý citát v mojom preklade znie asi “Tí máloktorí, čo (o Pravde) niečo vedeli — ktorí dost’ hlúpo si plnosť srdca neustrážili a luze vyjavili svoje city a zachvenie — bývali vždy ukrižovaní a upálení”.

5 Doslova “Človeče bojuj a dúfajúc dúfaj”.

6 Boj so sebou je najt’azším bojom, víťazstvo nad sebou je najkrajším víťazstvom.

7 Spomínam ako mi v päťdesiatych rokoch hovoril, že “ešte pred koncom storočia” musí dôjsť k novému cirkevnému koncilu kde sa všeličo bude musieť prehodnotiť. Nuž, ako vieme, došlo k nemu oveľa skôr, ak aj pre mnohých toto *aggiornamento* neišlo dost’ ďaleko. Otec však mal zrejme na mysli zásadnejšie veci než mnohé z tých kde ešte aj dnes panuje napätie medzi “pokrokármi” a Vatikánom.

My, ktorí sme zostali ...

(1945-1950?)

Strašný víchor kruto zbúral dielo,
rozohňal nás v širočizný kraj.

Mysel klesla, všetko v ohni vrelo
a v ňom heslo: kto vieš, utekaj !

Staré pravdy, dedovizeň našu,
ustrašení v pospas nechali.
Pred zánikom chránime ju sami,
sotva živí medzi mŕtvolami,
my, ktorí sme zostali.

Hlas náš mĺkvy, ústa uzavreté,
oči v smútku, život ťarbavý.

V beznádeji, túžby odumreté,
denne nové strasti, obavy.

Ale v srdci láska k svojmu rodu
hreje, páli, búši o skaly :
deťom svojim
plameň otcov zhasnúť nenecháme
my, ktorí sme zostali.

Roky letia, padá brat i sestra,
vlasy šednú, krok sa spomali,
hlas sa chveje, nikde náznak svetla,
zaprie nás aj dávny oddaný.

Už nám kopú nenápadné miesto,
kde by sme sa čím skôr pobrali.
Tamti žijú slávou ovenčení,
zabudnutí odchádzame nemí,
my, ktorí sme zostali.

Príde však jar, duše spália ľady,
zvonom slávy v chrámoch zazvoní.
Syn náš — vnuk snád' — voľne pozná mladý
nové krásy kvetov jabloní.

Vtedy príde isto ktosi k hrobu
a zašepoce žule u hlavy :
Vy ste mali pravdu, čo ste vtedy
v beznádeji nestratili viery,
vy, ktorí ste zostali.

Modlitba

(1982)

Hľadal som Ťa, Pane, po celej prírode,
v posvätných knihách som Ťa stopoval,
bo hlas Tvoj neznel všade čuteľne,
i tvár si pred očami skrytý mal.

Našiel som Ťa, Pane, v hlbokoj pokore.
V pohnutých chvíľach som Ťa vyhľadal,
tam kde si doma, všade, vlastne nikde,
bo priestor i čas si ľuďom prenechal.

Strácal som Ťa, Pane, v pochybovačnej
chvíli,
v temnotách mysle stále búrlivej,
v trápeniach srdca, v rozumovej vzbure,
v mrákotách duše často blúznivej.

Poznal som Ťa, Pane, s ukľudnenou myslou,
bez pochybností, jasne priamym dotykom,
bez mudrovania či fanatickej viery,
keď hlas Tvoj zaznel: ja som, ktorý som !

Tri platformy*(na ktorých jednotlivec kontaktuje vonkajší svet.)*

Takto akosi by sa dala nazvať teoretická kostra otcovej životnej filozofie, ktorá, podľa môjho názoru, obohacuje pohľad na vzťah mysliaceho človeka k vonkajšiemu svetu a — práve pre svoju zdanlivú abstraktnosť — má platnosť aj ponad rámec doby v ktorej žil. V týchto riadkoch sa budem snažiť vysvetliť o čo mu išlo, hoci som sa o to už raz bol pokúsil (pozri <http://www.gvirsik.de/SlovKrestanSamizdat4.pdf> str. 7).

Svoju teoretickú i životnú filozofiu vychádzajúcu z týchto "troch platforiem" nikdy nemal možnosť systematicky spísať. Podával mi ju čiastočne ústne, hlavne však v osobnej korešpondencii počas mojich vysokoškolských a post-vysokoškolských rokov v Prahe. Z tejto sa bohužiaľ zachovali iba útržky a tak som sa podujal zrekonštruovať jeho myšlienky, aspoň v hrubých rysoch, čiastočne už aj vo svetle vlastných poznatkov nadobudnutých po roku 1968 v slobodnom svete, v ktorom generácii môjho otca na Slovensku nebolo už dopriate žiť.

To čo otec nazýval tromi platformami možno podľa kontextu a v príslušnom zovšeobecnení nazvať princípmi, zornými uhlami, sférami, či stupňami — *estetickým*, *racionálnym* a *morálnym* — ktorým odpovedajú tri úrovne a stupne, ktorými reaguje mysliaci (uvedomelý) jednotlivec — EGO v otcovej terminológii — na vonkajší svet: *zážitok*, *poznanie* a *konanie*.

Tu, pravda, zážitok má dimenziu estetickú, poznanie racionálnu a konanie morálnu. Všetky tieto dimenzie treba chápať v najširšom slova zmysle:

Zážitok môže byť umelecký, krásny, povznašajúci alebo nie, ale aj celkom banálny, príjemný či nepríjemný. Dôležité ale je, že zážitok sa tu rozumie ako niečo neopísateľné, nekomunikovateľné, akýsi iba pasívny kontakt EGA s okolím. Ak je zážitok *opísaný*, to už zasahuje do druhej, kognitívnej či racionálnej platformy.

Poznanie môže byť pravdivé alebo nepravdivé (podľa toho či onoho kritéria), formálne (matematika, logická koherentnosť vedeckej teórie), nekriticky naivné a nevyľúčme ani poznanie mystické (aj keď v ňom prevažuje dimenzia estetická: mystika je predovšetkým zážitok a o jeho kognitívnej hodnote možno diskutovať).

Nakoniec konanie môže byť dobré, tj. v súhlase s nejakou morálnou normou či účelom, alebo nie, ale aj banálne (napríklad keď sa poškrabem za uchom).

Ako je vidno, tieto tri stupne či aspekty uvedomenia si EGA odpovedajú trom dobre známym (aristotelovským) normám či ideálom, *krása*, *pravda* a *dobro*, aj keď sú často

uvádzané v inom poradí.⁸ Týmto trom normám potom odpovedajú aj tri, v ich úplnej čistote človekom asi nedosiahnuteľné, ideály, méty: absolútne vnímavý umelec, absolútne objektívny vedec a absolútne dobrý človek.

Opakujem, tieto tri platformy sa tu musia rozumiť v ich celkom abstraktnom slova zmysle: Nielenže nám tu neide o to, čo je krásne (to je úlohou estetiky v užšom slova zmysle) alebo príjemné (tu ešte viac platí to *de gustibus...*), ale neide nám tu teraz ani o to, rozhodovať, aké poznanie je pravdivé, ani o to, aké konanie je morálne, dobré. To je otázka konkrétnych epistemologických a etických kritérií, o ktorých sú napísané celé knižnice. Aj vedec aj filozóf, ale aj ten najjednoduchší človek, má svoje zážitky, aj hľadá to, čo verí že je pravda a snaží sa konať dobro (aj keď tým kritériom dobra je trebárz iba vlastný prospech, často primitívne chápaný).

O *obsah* krásy, pravdy a dobra nám tu teda neide, iba o *formu* kontaktov jednotlivca, ale možno aj ľudstva ako takého, s tým, čo vidí ako “vonkajší svet”. Píšem úvodzovky, lebo hľadať kontakt môžem aj so svojim vnútorným ja, kontempláciou, psychologickým či akým uvažovaním o sebe samom, prípadne spytovaním svedomia. Takisto tým vonkajším svetom môže byť niečo, čo podľa všetkého neodpovedá “objektívnej realite”; aj halucinácie, špekulácie či fantázie sú kontaktom E-GA s niečim, čo vidí mimo seba. A v istom degenerovanom slova zmysle možno takto vari charakterizovať reakciu každého samo-

⁸ Takisto Plato delí ľudskú dušu na tri časti: racionálnu časť, vôľu a chute (apetíty). Správna osoba je tá u ktorej racionálny prvok podporovaný vôľou ovláda chute. A podľa sv. Augustína u Platona “filozófia bola vskutku trojitá ... jedna časť sa nazýva fyzikou, druhá logikou a tretia etikou. Medzi latinskými autormi toto je teraz bežne nazývané prirodzená, racionálna a morálna filozófia” (*Civitas Dei - City of God*, Penguin Books, 1972, str. 458) a inde “Bol to Plato, ... ktorý rozdelil filozófiu na tri časti: morálna filozófia, ktorá sa vzťahuje na konanie, naturálna filozófia, ktorá sa venuje špekuláciám a racionálna filozófia, ktorá rozlišuje pravdu od nepravdy” (op. cit. str. 303). Nuž Augustín (a Plato) majú tu jasnú platformu racionálnu i morálnu, chýba však estetická (špekulácie patria skôr do oblasti poznania, aj keď quasi-racionálneho, ťažko ich však označiť ako zážitky).

Synovi

(december 1961)

Ťažko mi, synu môj, za tebou stačiť krokom,
si na ceste za svetom, za svetlom, za pokrokom.
Si adeptom matky vied, čítať vieš vo hviezdach jasných,
Ďaleko opúšťaš spomienku detských liet krásnych.

Buď šťastný, úspešný, narábaj preumne lýrou,
ktorú som raz ti dal do rúčok s otcovskou pýchou.
Prekonal žiak majstra, ten je už tieňom len matným,
zďaleka vidí ťa sleduje pohľadom kradným

Buď šťastný, no šťastie nehľadaj v tvrdom mysle,
buď skromný pred sebou, pred krajinou z ktorej si
vyšiel.

Nehľadaj vavriny vo vzdore k predošlým dobám:
nie všetko cenné je, čo ti dnes vrhá sa k nohám,
nie všetko bez ceny, čo nájdeš v hlbine tokov,
špina sa vyplaví jedine priebehom rokov!

Maj myseľ úprimnú, ničoho nikdy sa neboj,
buď pevný v koreňoch, z ktorých raz vyšlahol rod tvoj.
Cieľ svoj si sám určí, po cestách šľapaných neblúd',
zostať len sám sebou, cvendžiacou ozvenou nebud'!

Vedu si zachovaj v úcte a bezmedznej láske,
aj keď ju budeš môcť pestovať iba len v maske.
Nehľasaj prorocktvá čerpané z jedinej knihy,
obzri sa po mnohých, načerpaj zovšadiaľ sily!

Choď smelo, nezúfaj aj keď ťa neúspech stihne.
Ak budeš dôsledný, raz sa ti určite vyhne.
Raz sa ti odvdáči osud tvoj za vieru vernú,
ak budeš silu mať v zásadách vytrvať pevnú!

Choď syn môj do sveta za pravdou odvážnym krokom,
tak sa drž by som vždy hrdý bol, že si mi synom!

Morálne normy: autonómna a heteronómna

Otec sa rád odvolával na klasickú (vrátane katolíckej) etiku: *heteronómna norma* vychádza z vonkajšej apriornej autority; v katolíckom prípade teda cirkevnej, *autonómna zasa* vychádza z osobných poznatkov a interpretácií heteronómnych noriem aplikovaných na konkrétnu situáciu v ktorej sa nachádza EGO, stručne povedané, *svedomie*. Umením morálneho života je najsť správnu rovnováhu medzi týmito dvomi pólmi.

Znevažovanie či podceňovanie autonómnej zložky vedie k bezmyšlienkovému, *mechanickému* (až fanatickému) *následovaniu autority*. Znevažovanie heteronómnej zasa k *bezuzdnému individualizmu*. Vari nástup novej, etickej etapy vo vývoji nielen západnej civilizácie, ale asi aj celého ľudstva (konkrétne aj vnútri Katolíckej cirkvi) možno vidieť aj v súčasných búrlivých osciláciach medzi týmito dvomi extrémami — strnulým morálnym punktičkárstvom a “post-moderným” pseudo-morálnym relativizmom — dokiaľ sa nedostane do rovnovážnej, racionálnejšej a morálne zodpovednej polohy (opäť aj v rámci Cirkvi).

Takí sme !

(1968 -1980?)

Hromžíme na všetko. Vidíme okolo všakové bezprávie, falošnosť hanebnú, ako nás predali, do stáda vohnali, ako sme zažili potupu nejednu.

"Treba sa nepoddať, ozvať sa, brániť sa ! Prečo sme zbabelí, skrotení barani ?" - Takto sa dívame na druhých. Pritom sa skrúšene klaniame každému my sami.

A keď sa odváži zúfalý priateľ náš zanechať otčinu, vyhľadať slobodu, — len nech nám, božechráň, nepíše, nevolá, veď by nám priťažil znášať tú porobu !

Veď by nám nechceli deti vziať do školy, pustiť nás na západ, na nákup veľiký. Radšej ho zaprieme, ani nás netrápi, že on tam v cudzine začína od piky.

A keď mu píšeme: drž sa len roboty, nemysli, nehovor, čo sa ti zaľúbi, posielaj balíky, peniaze, valuty, za to sa v Tuzexe všeličo nakúpi.

No keď sa emigrant odváži hovoriť od srdca, slobodne, po našsky, slovensky : zradcom je, škodí nám, neberie ohľady na bratov, súseda, na otca, na sestry !

Nie tí sú vinníkmi, čo trescú nevinných zúriví od zlosti, že sa im nekoríš - vinný si ty, brat môj, sestra či príbuzný zato, že v slobode slobodne hovoríš !

A ďalej šomreme, zbabelcom voláme každého iného. Len nech si nemyslí nikto, že my by sme tiež mali ozvať sa ! čo ste sa zbláznili, pochabli na mysli ?

Nech druhí riskujú, vyhrabú gaštany ! K takejto robote, ktože nás pritisne ? Náš záznam kádrový nech sa skvie bez hany !

...

Trochu sa hanbíme ? Tu je to na písme: takí sme !

statného organizmu na vonkajší svet: napr. myš najprv počuje určité zvuky, usúdi, že v blízkosti je mačka a koná podľa vrodenej kritérií (dá sa na útek).

Hovoriť o troch *stupňoch* v časovej súslednosti (a nie o *trojici*, akoby vrcholoch trojuholníka) možno aj z nasledujúceho dôvodu. Človek vo svojom vývoji prechádza akoby troma fázami, ktoré aj odpovedajú našim trom platformám či stupňom. Diet'a najprv žije, jeho kontakt s vonkajškom je redukovaný na zážitky, (radosti, bolesti atď), nič nevie, neanalyzuje, nerozhoduje sa a teda ani nič uvedomele nekoná, iba sa hrá. Ba ani seba samého si ešte neuvedomuje (hovorí o sebe v tretej osobe). Až neskôr sa začína učiť jednoduchým zákonom prírodným, začína poznávať, hľadá príčiny — to večné detské "prečo?" — chce analyzovať rôzne situácie ("rozumkári"), ale uvedomele konanie sa v ňom iba pomaly rozvíja, nemá ešte zodpovednú morálnu osobnosť. Jediná norma podľa ktorej riadi svoje konanie — ale aj prijíma argumenty, odpovede na "prečo?" — je rodičovská autorita.⁹

Tieto tri fázy však možno vidieť vo vývoji človeka nie iba v takomto *ontogenetickom*, ale aj vo *phylogenetickom* kontexte. Ľudstvo, v procese dosahovania svojej uvedomelosti, teda v darwinovskom procese samotvorby EGA, tiež malo najprv štádium, keď dominovali *zážitky* vrátane ich primitívnych prejavov v umeleckej tvorivosti napr. na jaskynných stenách. Sem asi patria i rôzne mýty a obrady, aj keď tieto už ukazujú smerom k poznávaniu a zodpovednému konaniu. Až neskôr začali ľudia uvedomele pozorovať, *poznávať* a analyzovať svoju situáciu, hľadať príčiny vonkajších úkazov a javov. A ešte oveľa neskôr si začali vytvárať aj normy (morálneho) konania založené na požiadavkách diktovaných najprv prírodou, potom spoločnosťou/kultúrou a nakoniec (opäť fakt menej všeobecne prijímaný) niečim vyšším, abstraktnejším, božstvom. Až vtedy si začal človek uvedomovať praktickú účelovosť (práca), ale aj vyššiu mravnosť, svojho konania. Z polouvedomeleho HOMO sa stáva HOMO SAPIENS a potom HOMO AGENS.

Tieto tri pohľady možno aplikovať i v dielčích kultúrnych situáciách. Napríklad, naša kresťanská civilizácia¹⁰ najprv prechádzala svojím *estetickým* obdobím, vrcholiacim v pravdepodobne už neprekonateľných umeleckých dielach stredoveku až po začiatky novoveku. Bola to epocha predvedeckého človeka, umelca či mystika. Potom prišlo

⁹ Pripomeňme tu iba v zátvorke, že autorita — morálna či racionálna/vedecká — akokoľvek je dôležitá pre ľudský život, nie je súčasťou tejto uvedomelosti iba napomáha jej vývoju. To, mimochodom, platí i u dospelieho človeka, ktorý musí často autoritatívne prijímať rôzne vedecké výsledky, t.j. bez toho aby rozumel ako sa k nim došlo. A domnievam sa, že toto platí i o morálnych (heteronómnych) normách, aj keď to už je menej všeobecne prijímané.

¹⁰ Západná v širšom slova zmysle, ale možno sa to vzťahuje v prenesenom slova zmysle aj na celé ľudstvo.

(Osvietenstvom?) obdobie racionálne vedúce k vedeckým poznatkom a technologickým vymoženostiam ako ich dnes poznáme. Možno sme ešte vyvrcholenia tohoto *racionálneho* obdobia nedosiahli, ale už badať začiatky tretieho, *etického* obdobia, keď medzi hlavné charakteristiky bude patriť zodpovedné (ekologicky, demo-graficky, humanitárne, legálne atď.) konanie ľudstva ako takého; niečo čo odpovedá nadobúdaniu zmyslu pre osobnú zodpovednosť u dospievajúceho jednotlivca. Bude to epocha morálneho človeka, ktorý si bude v otázkach praktickej morálky asi tak istý, ako si je dnes dosť istý v prírodných zákonitostiach, aspoň teda v tých, s ktorými sa stretáva v každodennom živote.

Vráťme sa ešte k požiadavke abstraktnosti týchto troch platforiem či zorných uhlov. Nepôjdeme tu do hlbších filozofických úvah a to aj preto, že tu vlastne neide o nejakú novoobjavenú objektívnu “zákonitosť troch platforiem”, či čo, ktorá si robí nárok na absolútnu objektivitu, ale iba o opis tejto reality. Kritériom vhodnosti (teda nie nutne objektívnej pravdivosti) takéhoto opisu je to, “že obraz podávaný takýmto opisom je presvedčivý, že ho môže vidieť každý, kto je ochotný dívať sa tým istým smerom a že opis osvetľuje iné súvisiace názory a robí zrozumiteľnejšou skutočnosť, ktorú tieto názory chcú odrážať.”¹¹

Poslúžim si tu vlastným podobenstvom, ktorým vysvetľujem nielen trojitosť či tri stupne zážitok-poznanie-konanie, ale aj iné abstraktné “princípy” (komplementarita *yin-yang*, či dialektický opis *téza-antitéza-syntéza*).

Ako je známe, pred zavedením automatických objektívov v zrkadlovkách (*SLR cameras*) jeden spôsob zaostrovania na fotografovaný predmet spočíval v tom, že v hľadáči bol kruh rozdelený na dva polkruhy, ktoré zobrazovali scénu vo vzájomnom posuve (*split image focusing*). Pritom bolo treba namieriť objektív na nejakú svislú čiaru (stĺp, kravata, výstrih), ktorú nezaostrený objektív predstavil v hľadačku ako prerušenú, zlomenú. Zaostrenie objektívu sa potom prevádzalo tak, že fotograf otáčaním príslušného kotúča zblížil obrazy v polkruhoch, až sa posuv zrušil.

Zdôraznime tu sprostredkovaciu funkciu fotoaparátu: (a) tá svislá čiara nebola v skutočnosti zlomená; (b) fotograf by nemohol ostro zobrazit' skutočnosť ak by túto svislú čiaru nenašiel; (c) *split image* zaostrovanie skvalitní fotografiu, nie fotografovaný objekt.

V našej situácii hraje “princíp troch platforiem” — ale podobne aj “princíp” komplementarity či dialektického opisu — funkciu takéhoto fotoaparátu. Fotografom je

Moje verše

(1970-1980?)

Moje verše nie sú literárne skvosty,
iba rozpomienky srdca slabého:
sťaby z dlhej chvíle postavené mosty
ponad riekou žitia, z trstia chabého.

Moje verše nie sú bičujúce pruty,
ani polohlasné starca žaloby:
iba slová hravé, zapadnuté kúty,
do pradávnych časov návrat jalový.
Moje verše nechcú nikoho už raniť,
dosť tých rán som sám už v žití utril.
V mojich rokoch, veru, nepatrí sa vadiť,
len chcem stopu nechať, že som predsa žil,

že som zostal verný svojim ideálom,
že hoc som aj padol vždy sa postavil,
že som porozmýšľal vždy nad každým
pádom,
kto mi zlomysel'ne nohu nastavil.

Ale zavše vzbĺkne z mojich veršov svetlo,
viera v lepšie časy, nádej nezlomná,
akoby nám žiarou rannej zory svitlo:
ani starca snaha nie je daromná!

Bez titulov autor, insitná je tvorba.
Ale keď sa cudzím modlám klaňajú
povolení pevci — často iba zberba —
aspoň tí, čo ešte pravdu poznajú,

musia perom hýbať, svedčiť, volať, písať
o tom, čo im srdce káže, hovorí,
tým čo po nás prídu, svedectvo im vydať,
že nemajú pravdu: mysliet' nebolí!

Až zhasne mi svieca

(1959)

Až zhasne mi svieca môjho žitia
ja nezanechám dielo dokončené,
ba ani začať nezvládol som nikdy,
len čakal, čakal na sny nesplnené.

Ja v boji žitia bol som v rezerve len
— hoc patrilo sa byť aj nasadený —
no časy prešli, rokov viackrát sedem,
už v tomto boji pre mňa miesto neni.

Už nové slnká iným žiaria, hrejú,
mňa mrazom moria mŕtve, stuhlé snehy,
už staré piesne nikdy nezaznejú:
kto nejde s prúdom stojí osamelý.

Až zhasne mi svieca môjho žitia
čo zapáliť mala vatru z tvrdých smrekov,
len tenký dym začmudí steny cely:
tak skončím život márný, bez úspechov.

¹¹ Paul Tillich, *Systematic Theology* (Chicago UP, 1951, I, str. 106).

každý “kto je ochotný dívať sa tým smerom” a fotografovaná scéna je časť vonkajšieho sveta, na ktorú náš pohľad možno pomocou “princípu troch platforiem” dobre zaostrit’, lebo tam je “jasná svislá čiara”, teda určité faktá či javy, na ktore náš “princíp” dobre pasuje. Teda podobne ako “narovnávanie prerušenej svislej čiary” nie je ani súčasťou skutočnosti, ani toto fotograf nemôže vidieť voľným okom, podobne i naše “princípy” netreba vidieť ani ako súčasť objektívnej reality, ale ani ako čiste subjektívne.

V analógii s fotoaparátom, (a) neide tu o ontologické či *metafyzické princípy* troch platforiem; (b) tieto, napríklad tri platformy, možno aplikovať iba v určitých situáciách; (c) ide iba o pohľad na skutočnosť, ktorý tento “princíp” obohacuje. V tomto zmysle “tri platformy” nie sú ani objektívne, ale ani čiste subjektívna vec.

Pre veriaceho kresťana môže byť zaujímavou špekuláciou vidieť i božiu trojjedinosť ako niečo, čo nám je sprostredkované ako akási aproximácia Nepoznatelného. Boh-Otec ako predstaviteľ absolútneho zážitku Krásy, Duch svätý ako sprostredkovateľ absolútneho poznania Pravdy, Boh-Syn ako stelesnenie (a učiteľ) absolútnej morálky, Dobra. Pravda, v takejto interpretácii nemôže ísť už o nijakú časovú súsladenosť zážitok → poznanie → konanie (estetické → racionálne → morálne) či dokonca o hierarchické usporiadanie ale o predstavu trojjednosti schematicky vyjadrenú vrcholmi rovnostranného trojuholníka.

Opakujem, ide iba o špekuláciu, presnejšie o pohľad, ktorý sa niekomu môže ľúbiť, niekomu nie. Niečo také mal otec na mysli v nasledujúcom článku.

O estetickom zážitku

(Kapitola 7. z *Listov synom*)

Každého z nás iste neraz očarila krása niektorého čarovného kúta prírody. Harmonický súlad nikým nerušeného a neporušeného obrazu Prírody je pozvňajúcim zážitkom pre človeka schopného plne sa mu oddať.

A tým sme dospeli k slovu, ktoré mi dáva príležitosť, aby som vám osvetlil a priblížil môj náhľad na *zážitok*, na vnímanie celku, jeho prežívanie, bez analýzy, bez poznávania, bez hodnotenia, aspoň bez hodnotenia teleologického.¹²

Viete, že som si vytvoril vlastný pojem o estetickom, o predmete všeobecnej estetiky. Pod estetikou sa obyčajne rozumie náuka o kráse, o zákonitostiach krásy (akoby takej zákonitosti bolo), o druhoch krásy t.j. o jej systematike a dokonca aj o účelnosti krásy a o spôsobe, ako krasocit zapriať do služieb určitých zámerov, ktoré až pričasto už nemajú nič spoločné s krásou.

Moja všeobecná estetika je však náukou o zážitku v prvotnom — a dlhá môjho náhľadu najdôležitejšom — postoji a vzťahu uvedomelého Ega k svetu (nielen k realite, lebo aj irrealnosť, irracionalnosť sa môže stať predmetom zážitku) do ktorého sveta zahrňujem aj vlastnú osobu Ega. *Zážitok predchádza poznatku*. Logicky aj historicky,

u jedinca aj u celého ľudstva. Zážitok je celostný vzťah Ega k predmetu zážitku, bez analýzy a poznávania, bez teleologického hodnotenia.

Do všeobecnej estetiky patrí kontemplovanie o všetkých zážitkoch, nielen o zážitkoch vznešených, umeleckých. Lebo predmetom zážitku môžu byť i skutočnosti i zdania, danosti krásne i ošklivé, vznešené i vulgárne, stavy blaženosti i otupnosti, pôžitky i utrpenia, radosť aj bolesť, ba predmetom zážitku môže byť aj samo poznanie, pravda alebo lož, vedecká poučka a objav ako aj povera alebo omyl a konečne aj každá hodnota, morálna ako aj pahodnota, teda dobro aj zlo, užitočnosť aj škodlivosť, čnosť aj hriech, zásluha aj vina.

Estetický zážitok v tomto všeobecnom zmysle slova sa odlišuje od poznávania tým, že sú mu cudzie zákony a zákonitosti logiky a vedy. Od hodnotenia sa líši tým, že je mu cudzí princíp teleológie: *respice finem* (hľadaj na výsledok). Estetický zážitok, ako ho chápem, odlišuje sa aj od psychologicko-logickej kategórie citu, lebo je to kategória filozofická, prvá a pôvodná platforma, na ktorej Ego vystupuje zo svojej osamotenej existencie a prístupuje k svetu, vytvárajúc si o ňom prvú a základnú emóciu. Estetický zážitok predchádzal ve-

¹² Teleológia — vysvetlenie javov podľa účelu, ktorému slúžia, nie podľa predpokladaných príčin.

Je nebezpečné urobiť z generácie svedomitých ľudí generáciu nesvedomitých. .. Stačí krátke spojenie a generácia nesvedomitých sa obráti proti tým, ktorí ju zbavili svedomia.

List č. 5

deckému poznávaniu a morálnemu hodnoteniu. Predchádzal u pračloveka a predchádza mu aj u dieťaťa.

Ak by mi čas a osud boli dovolili, bol by som spracoval systematiku všeobecnej estetiky takto chápanej, lebo aj tá môže byť zasa predmetom vedeckého poznávania, ba aj teleologického hodnotenia. No táto vedecká alebo hodnotiaci činnosť nie je už vo sfére zážitku, estetická, práve tak ako nie je prejavom vedeckej činnosti keď sa vedec oddá po veľkom objave nádhernému zážitku z vytvoreného diela. Preto len stručne tu chcem načrtnúť vedúce myšlienky svojich predstáv.

Zážitok sa stáva pravým zážitkom iba keď je uvedomelý. Aj zvieru reaguje na rôzne impulzy vonkajšieho sveta, no nemá zážitky, lebo si tieto stavy neuvedomuje (myslím tu otec chce povedať, že zvieru má iba zmyslový, teda nepravý, zážitok, pozn. GV). Čím lepšie si Ego uvedomuje svoje zážitky, tým intenzívnejšie žije, tým je jeho existencia hlbšie spojená a zapojená do existencie sveta, do nekonečného uvedomelého Bytia.

Najhlbšie zážitky, najintímnejšie, sú tie, ktoré priam ohrozujú existenciu Ega. Môže ísť o doslovnú materiálnu existenciu, život, ale aj o existenciu morálnu, na ktorú kladie Ego pri istom kultúrnom stupni rovnaký, ba aj väčší dôraz než na existenciu materiálnu. Sú to zážitky negatívne. Ich estetika nebola doteraz z tejto strany, z tohoto aspektu skúmaná. Iba v niektorých náboženských ideológiach sa im venovala pozornosť vo forme mystiky utrpenia a bolesti. Sem patria také zážitky ako fyzická bolesť, utrpenie, hlad, násilie, ale aj krivda, prenasledovanie, nesloboda, útlak, znásilňovanie aj nefyzické, nepriame, hrozba veľkou ujmu nielen osobe Ega, ale jeho blízkym. Sem patrí aj reflex týchto estetických zážitkov, obetovanie sa za druhých, za ideu, za pravdu, za dobro, za rodinu, za národ, za spoločnosť, za ideológiu alebo náboženské presvedčenie. Preto život v neslobode, v útlaku, prináša také krásne hoc krvavé ovocie na strome ľudskej kultúry. Preto sa žije v diaspóre upriamenejšie a hlbšie, preto platila a platí zásada starých kresťanov: *sangvis martyrum — samen christianorum* (krv mučeníkov — semeno kresťanstva) aj dnes a to pre všetkých bojovníkov za vznešené ideály.

Krásny obraz, socha alebo symfónia — koľko knihovien by naplnila literatúra o ich estetike! No táto estetika je iba v užšom slova zmysle estetikou, lebo sa zaoberá iba umením a umeleckou tvorbou. Umenie (umelecký zážitok) je však iba jedným z mnohých zážitkov estetických a estetika — ako sa tento pojem konvenčne chápe — sa zaoberá iba tvorčou činnosťou umelca, hoci nielen takáto tvorba vedie k estetickým zážitkom, ale aj každé prežívanie prírodného alebo vytvoreného emocionálneho stavu, umeleckého aj neumeleckého, je zážitkom, patrí do sféry všeobecnej estetiky.

Najdokonalejšie zážitky, najvyššie a najpozitívnejšie sú ovšem zážitky z aktivity, z tvorčej činnosti v najširšom zmysle slova. Patrí sem aj zážitok pracujúceho človeka, nielen umelca, ak svojou prácou tvorí a nerobí len bezduché reflexy. Sem patrí aj zážitok dieťaťa, ktoré pri hre tiež tvorí, hoci jeho tvorba nemá rozumný zmysel a je skôr analógiou umenia. Sem patrí radosť rodiča zo svojho dieťaťa, ktoré považuje tiež za produkt svojej tvorčej činnosti a to nielen po stránke telesnej, ale viac ešte z hľadiska výchovy. Sem patrí zážitok vedca, ktorý vychováva svojho pokračovateľa.

Zážitky nemožno merať a porovnávať, lebo sú jedinečné, neopakovateľné a zážitok sám je nekomunikatívny. Nikdy nikto nedokázal ani slovom ani písmom dokonale popísať ani svoju radosť, ani svoju konkrétnu starosť, ani hlad, ani blahobyť. Sýty nerozumie hladnému. Ba ani to isté Ego nemá dva rovnaké, totožné, zážitky. Beethovenova Osudová mi pokaždýkrát znamená niečo iné. Predsa však vieme, že je rozdiel v intenzite zážitkov a vieme si zostaviť aj akúsi stupnicu zážitkov.

Na začiatku, na vrchole tejto stupnice stojí najväčší, absolútny zážitok, akýsi limit intenzity zážitku. Absolútny estetický zážitok je možný iba z absolútnej tvorivej činnosti, ktorú možno pripísať iba večnému Bytiu, Bohu. Len *Boh má absolútny estetický zážitok z celosti stvorenia*. Boh ako Tvorca, ako Stvoriteľ. Jeho činnosť je absolútna a priame tvorenie a pripisujeme mu absolútny estetický zážitok najvyššieho stupňa a najkladnejšieho hodnotenia.

Aj umelec, keď prežíva zážitok tvorby napodobňuje túto tvoriteľskú činnosť v nekonečne drobnejšej a bezvýznamnejšej forme reflexu činnosti absolútneho Bytia a Tvorenia. Je teda umelec vždy do istej miery odleskom večnosti, reflexom

absolútna. Nie náhodou je najbezpečnejším ukazateľom kultúry pračloveka jeho umelecká tvorba: kde takej niet, tam niet ani človeka. Tam môže byť tvor umiestnený na niektorom stupni rebríčka vývoja zvierat, tam však ešte nie je človek, tam ešte nedošlo k odozvdaniu iskry božskosti, tam sa ešte nezahliadol Tvorca vo svojom diele.

Podobne dokonalý estetický zážitok má aj vedec, keď prežíva krásu tvorčej chvíle objavu novej pravdy, alebo lepšie povedané, novej podoby nekonečne rozmanitej a stále inú tvár ukazujúcej Pravdy. A absolútna pravda, všetka pravda, všetka zákonitosť, aj tá nepoznaná, aj tá nepoznatelná, je zasa iba u absolútneho Bytia, s ktorým má aj vedec kus konsubstanciality. *Boh sa nám tu javí ako absolútna pravda, absolútny rozum.*

No aj človek, ktorý koná, aktívne zasahuje do spoločnosti ľudskej a zachováva pritom určité zásady, ktorý aj v ťažkej chvíli vie ostať verný sebe a konať neosobne a v zhode so svojím teleologickým hodnotením uvedomelého svedomia, má hlboký estetický zážitok. Lebo aj on tvorí, tvorí totiž dobro, ktoré je často aj krvou vykupované aj premnohými omylmi sprevádzané. Morálne konanie je vysokým a súčasne hlbokým zážitkom, ktorý má svoju absolútnu obdobu v *nekonečnom Dobre pripisovanom zasa iba nekonečnému Bytiu, absolútnemu Dobru.*

A tak bez aprioristických zaujatostí, z čisto intuitívneho postrehu, prichádza Ego k absolutizovaniu všetkých troch sfér svojej uvedomelosti: predpokladá absolútny zážitok, absolútne poznanie a absolútne dobro (symetrickejšie by bolo "absolútne krásny zážitok, absolútne pravdivé poznanie a absolútne dobré konanie", pozn. GV). Cíti v sebe konsubstancialitu s týmito hodnotami, ktoré nazýva rôzne a z ktorých názvov nie najnovší je BOH prejavujúci sa v troch komplementárnych polohách či osobách.

Vidíte synovia moji, odhalil som sa vám, lebo som sa oddal nie vedeckej úvahe, na to je rozsah tohoto listu prikrátky, ani kázaniu domnelých poučiek, ale čistému estetickému zážitku z absolútna, intuícii. Dovolil som svojmu Egu, aby v neobmedzenom vzlete a náležitej pokore vystrel ruku smerom k svojmu Stvoriteľovi a prežíval mys-

Kto naučí celé generácie okrádať raz Židov, Čechov, potom Nemcov, Maďarov, demokratov, ľudákov, boháčov, katolíkov, nestranníkov, buržoáznych nacionalistov, dogmatikov, stalinistov atď, nesmie sa diviť, že takto vychovaní zloději neprestanú kradnúť. *List č. 23*

tičnosť stvorenia na Jeho obraz.

Len všeobecná zvrátenosť a obrátený sled myšlienkových pochodov môže tvrdiť, že človek si stvoril boha na svoj obraz. Áno, aj takýchto bohov poznáme, stvoril si ich človek až priveľa na svoj obraz, aby ho viedli v tmárstve a fanatizme do záhuby. Neboli to len bohovia Olympu alebo bôžikovia žijúci v pralesoch primitívov. Sú to aj veľmi moderní bohovia uctievaní v bibliotékach vedeckých inštitúcií a spoločenských organizácií.

No Boha si človek nevytvoril, vytvoril si a vytvára si len stále dokonalejšiu predstavu tohoto nepredstaviteľného Absolútna, z ktorého vzišiel nielen nepatrný, hoci vo svojej pomernej dokonalosti mnohého schopný, človek, ale z ktorého vzišla aj hmota a jej prepočetné formy známe i neznáme, na nás ešte čakajúce obrovské objavy vedy.

Boha človek nevytvoril, Boh si s ním iba zahráva, lebo ho necháva blúdiť v nekonečnom labyrinte stvorenej prírody. Po každej novej zákrute nechá ho prežívať zážitok, že už objavil východ z labyrintu, no ten je stále ďaleko, obzory sa neustále rozširujú a fata morgana absolútneho vedenia sa stále vzdáľuje.

Vráťme sa však k estetickému zážitku vo všeobecnom, mnou používanom zmysle. Človek je človekom len pokiaľ vie mať skutočné zážitky, vzťah k celku, vzťah estetický. Inak ostáva, alebo sa stáva iba dokonalým, niekedy aj menej dokonalým, automatom, kybernetickým strojom (na myslí mal zrejme computer, pozn. GV). Len ten, hoci dokáže všeličo, nebude nikdy smútiť, ani sa oduševňovať, ani sa pre dobro iných obetovať.

Synovia, majte zážitky hlboké, aby ste prežívali celú šírku estetického mora citov, majte zážitky povznášajúce a približujúce vás k sféram vyhradeným pre ducha hľadajúceho absolútne Bytie a napodobňujúceho Ho vo všetkých troch podobách Jeho prejavu.

Kolínske listy vám budú zasielané vo forme PDF na vašu e-mail adresu, ak sa prihlásite na gvirsik@t-online.de. [Tlačené verzie sú k dispozícii iba výnimočne (starším?) záujemcom, ktorí nemajú prístup k internetu.] Môžete si ich tiež stiahnuť z <http://www.gvirsik.de/> kde sú aj iné moje články a úvahy v angličtine a slovenčine.

George Virsik